

מוסדות
**דרבי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי אשר וייס שליט"א

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

לשמוע אל הרינא ואל התפילה

הלכה

שמחה בראש השנה ויום הכיפורים

פרשת נצבים – זילך תש"פ

שנה כ"ב – קובץ ל"ח [תשל"ז]

יד"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: minchatasher1@gmail.com

פרשת נצבים - וילך

שמחה בראש השנה ויום הכיפורים

הנה נחלקו רבותינו הגאונים והראשונים אם מותר להתענות בראש השנה כמבואר ברא"ש (ר"ה פ"ד סימן י"ד) ובמרדכי (שם סימן תש"ח) ובכל בו (סימן ס"ה) ועוד ראשונים, ושלש מחלוקות בדבר:

א. י"א דמותר ואף מצוה להתענות בר"ה, דהימים ימי תשובה וכפרה. כ"כ בכל בו שם.

ב. י"א דאסור להתענות בר"ה, וכמ"ש הרא"ש בשם רב האי גאון, הרי"ץ גיאות, ומר שר שלום גאון, וכך הביא מהראב"י"ה. וכך הביאו הרא"ש והמרדכי בשם רב נחשון גאון.

ג. ובשם רב נטורנאי גאון הביא הרא"ש לחלק בין שני ימי ר"ה. ביום הראשון אסור להתענות משום דהוי מה"ת אבל ביום השני מותר להתענות.

והרא"ש תמה על דבריו מהפסוק בספר נחמיה (ח' י') "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים וכו'".

אמנם הנצי"ב בהעמק דבר (ויקרא כ"ג כ"ד) כתב חידוש גדול בדרכו המיוחדת, דרק ביום הראשון דר"ה אמרו אכלו משמנים ושתו ממתקים וכו', דיום א' דר"ה כל ענינו מלכות שמים וביום זה ממליכים את הקב"ה בעולמו, ומשו"כ נצטוונו לנהוג שמחה ביום זה "כי קדוש היום לאדוננו", וכן אמרו "חדות ה' היא מעוזכם". דיום זה יום שמחתו ומלכותו של הקב"ה, ומשו"כ אוכלים ושותים ושמחים. אבל יום ב' דר"ה ענינו דין ומשפט ובו אין לנהוג שמחה יתירא, עי"ש.

ולדרכו יש ליישב את שיטת רב נטורנאי גאון מקושיית הרא"ש.

והנה משלשה טעמים אסרו הגאונים להתענות בראש השנה:

א. כיון דהוי בכלל מקראי קודש, והרי אמרו בספרא (אמור) ובספרי (פנחס) מקרא קודש לאכילה ולשתיה.

שמחה בראש השנה ויום הכיפורים

ב. כיון דאיברי חג וכדכתיב "בכסה ליום חגנו" והרי נצטוונו "ושמחת בחגך".

ג. משום דברי הנביא "אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו וכו'".

כל זה מבואר בדברי הראשונים שם.

ב

והנה בשו"ע (סי' תקצ"ז סעיף א') איתא "אוכלין ושותין ושמחים ואין מתעניין בר"ה", אך הרמ"א בסעיף ג' שם הביא די"א דמצוה להתענות בר"ה. הרי שישתי השיטות שבראשונים הם דברי המחבר והרמ"א. ומלשון המחבר משמע דס"ל דיש מצות שמחה בראש השנה ולא רק שאין להתענות בו דכתב אוכלין ושותין ושמחים בר"ה. ולכאורה יש לתמוה לפי"ז על מש"כ המג"א שם בריש הסימן בשם המגיד מישרים (בסוף פרשת נצבים) דיש להמנע מאכילת בשר ושתית יין בר"ה, ותימה הלא כיון דיש בו מצות שמחה כמו בשלש רגלים איך יבטל עיקר מצות השמחה והלא אין שמחה אלא בבשר ויין כמבואר בפסחים (ק"ט ע"א) וברמב"ם (פ"ו מהל' יו"ט הלכה י"ח). ובשלמא מה שהביא שם דמהרש"ל לא היה אוכל בר"ה דגים החביבים עליו כדי למעט תאוותו מובן כיון דאין מצוה דוקא באכילת דגים אבל איך ימנע מאכילת בשר ויין שהם עיקר מצות השמחה ביו"ט וכל הסיבה דאסור להתענות משום דיש בר"ה מצות שמחה.

ולכאורה צריך לומר דס"ל למג"א כטעם הראשון שכתב המרדכי דמה שאין מתעניין בר"ה אינו משום מצות שמחה אלא משום דכתיב ביה מקרא קודש, אבל באמת אין מצות שמחה אלא בשלש רגלים בלבד, ומשום מקרא קודש אין מצוה דוקא בבשר ויין אלא איסור תענית בלבד דצריך לקדשו באכילה ושתיה. ולפי"ז נראה דלשיטת השו"ע דגם מצות שמחה יש בו באמת אין להמנע מבשר ויין. אמנם אם כנים דברינו לכאורה הו"ל למג"א להעיר שדבריו אינם נכונים לפי דברי השו"ע ולא לסתום דבריו. ועוד דלפי"ז סותר הבית יוסף דברי עצמו דבשלחנו הערוך נקט דיש מצות שמחה בר"ה ובמגיד מישרים נקט דאין מצות שמחה.

אמנם באמת נראה דאין הכרח מלשון המחבר דס"ל דיש מצות שמחת יו"ט בראש השנה ואפשר דמצות שמחה לשיטתו ליכא אלא בשלש רגלים ואין מתעניין בר"ה משום דמקרא קודש כתיב בו ומש"כ "ושמחים" בר"ה אין זה מדין שמחה דיום טוב

שמחה בראש השנה ויום הכיפורים

אלא משום דכתיב "אכלו מעדנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו וכו' חדות ה' היא מעוזכם" (נחמיה ח' י') וכמו שכתב שם הטור, עיין בדבריו.

ושוב בא לידי ספר מגיד מישרים וראיתי שכתב שם דאף דכתיב אכלו משמנים ושתו ממתקים היינו לכלל כולו אבל יחידים בעלי נפש יש להם להמנע מבשר ויין ועוד דאפשר דמשמנים אינו בשר אלא חלב וחמאה ושמן עי"ש. הרי מבואר בדבריו דלא נתקשה אלא מדברי הנביא ולא ממצות שמחת החג, ובאמת אילו היה מצות שמחה בר"ה לא היה די בתירוציו דבודאי מצות התורה לכולם נאמרו לאזרח ולגר ולצדיק יסוד עולם עד חוטב עצים ושואב מימך ואין שמחה אלא בבשר ויין ולא בחלב וחמאה, ומבואר בדבריו דבאמת אין בר"ה מצות שמחה אלא דשמחין בו משום דברי הנביא "חדות ה' היא מעוזכם" כנ"ל.

ועוד ראיתי בשדה חמד אסיפת דינים מערכת ראש השנה סימן ב' אות ג' שהאריך בשאלה זו אם יש מצות שמחה בר"ה והביא מכמה אחרונים שתמהו על המגן אברהם כנ"ל איך ימנע מבשר ויין ויבטל מצות שמחה ולא ראו את דברי המגיד מישרים המבאר דבריו, עי"ש.

אמנם נראה להוכיח מדברי הרמב"ם דיש מצות שמחה ממש אף בראש השנה דהנה בפ"ו מהל' יו"ט (הי"ז) כתב "שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית. וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר ושמחת בחגך וגו'. אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו".

ולכאורה צ"ע מה כונתו במש"כ עם שאר ימים טובים דאם כונתו רק לשלש רגלים הלא לא חיסר אלא חג השבועות בלבד ולמה לא כתב ובחג העצרת ותחת זאת האריך בלשונו וכתב עם שאר ימים טובים. ועוד דכתב "שאר ימים טובים" בלשון רבים וליכא אלא שבועות, וע"כ נראה כונתו גם לראש השנה, דיש מצוות שמחה אף בר"ה דאיקרי חג כנ"ל.

והנראה עיקר בזה, דאף אם אכן נאמר דר"ה איקרי חג ואף בר"ה יש מצות שמחת יו"ט, מ"מ אפשר דמותר להתענות בו. דכבר ביארתי במק"א דעיקר מצות שמחת יו"ט

שמחה בראש השנה ויום הכיפורים

אינו אלא "שיהיה האדם שמח וטוב לב הוא ובני ביתו" וכמ"ש הרמב"ם שם (פ"ו הי"ז מהל' יו"ט). אלא שפירשו חז"ל דמצוה על האדם לבטא את שמחת החג כל אחד במה שמשמחו, אנשים בבשר ויין, נשים בבגדי צבעוניים ותינוקות בקליות ואגוזים. אך אין ענינים אלה עצם המצוה ועיקרה אלא ביטויי השמחה. ומשו"כ נראה דבר"ה יוצא יד"ח בעצם שמחת הלב, דכיון דהיום יום כפרה ותשובה הוא, והתענית יפה לכפרה ותשובה, קבעו חכמים בעומק דעת קדשם דמותר להתענות בו.

והרי אף בשבת יש מצות עונג ואף על פי כן מותר להתענות בה תענית חלום כדי שיקרע גזר דינו, כמבואר בשו"ע (או"ח סימן רפ"ח ס"ד), וכן מי שהאכילה קשה לו מותר להתענות, ועי"ש (ס"ג) דרבי יהודה החסיד היה מתענה בשבת.

ואפשר דהוא הדין בראש השנה מותר להתענות תוך תשובה כדי שיקרע גזר דינו.

ועוד ביארתי במק"א דכשם שאין חובה גמורה להלביש לנשים בגדי צבעוניים ולספות לקטנים קליות ואגוזים ולא התכוונו חז"ל אלא לפרש עניני השמחה המצויים כך גם לגבי בשר ויין לאנשים, ואם אין אדם שמח בבשר ויין פטור מהם ביו"ט.

ולפי"ז נקל להבין דבר"ה מותר לו להתענות אף שמצווה הוא להיות שמח וטוב לב.

ודו"ק בעומק ופשטות הדברים.

ג

והנה שני גדולי עולם חכמי גליציה הגר"ש קלוגר והגרי"ש נטנזאהן הקשו על מי שהתיר להתענות בר"ה ממשנה מפורשת בחולין (פ"ג ע"א) "בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו: אמה מכרתי לשחוט, בתה מכרתי לשחוט, ואלו הן... וערב ראש השנה". הרי שדרכם להרבות בסעודה בר"ה כמצות התורה.

כך הקשה בחכמת שלמה להגר"ש קלוגר (סימן תקצ"ז) וכך תמהו הגרמ"ז איטינגא והגרי"ש נטנזאהן בספר מפרשי הים שעל ספר ים התלמוד במכתב להגאון החת"ס שנדפס בסוף הספר.

ובעלי מפרשי הים כתבו שראיה זו היא ראיה גדולה שאין עליה תשובה וכך הביאו שדודם הגדול בעל ישועת יעקב הסכים עמהם "שזהו ראיה נצחת עליו אין להשיב".

שמחה בראש השנה ויום הכיפורים

ותמה אני עליהם, וכי משנה מפורשת נעלמה מעיני הגאונים והראשונים שכולם פלפלו בשאלה זו והביאו ראיות לכאן ולכאן ונתעלמה מהם משנה מפורשת, הלא לבם של ראשונים כפתחו של אולם היה, אתמהה.

וביותר יש לתמוה עמ"ש בספר כל הכתוב לחיים בשם הגר"ח מולאז'ין דמשנה זו לא נתגלתה לבית יוסף כיון שלא חזר עליה די פעמים. ותמה אני וכי כל גדולי עולם הראשונים לא חזרו על משניות חולין, והלא כולם פלפלו בשאלה זו והביאו ראיות לכאן ולכאן ואף אחד מהם לא נזכר ממשנה זו.

ואי בדידי תליי אין כאן ראיה כלל, דבאמת פשוט הדבר וכו"ע מודי דר"ה יו"ט הוא ויש מצוה מסויימת לשמוח בו, והלא כך צוה הנביא מפורשות "אכלו משמנים ושתו וממתקום... חדות ה' היא מעוזכם". וכך נהגו המוני עם ישראל בכל עידן ועידן. אלא שיש מן הראשונים שסברו דמותר אף להתענות ואף מצוה יש בדבר, אבל לא נהגו כן אלא יחידי סגולה עובדי ה' הדבקים בו ושבים אליו בכל לב ונפש.

וא"כ אין כל סתירה בין המבואר במשנה שאכן מרבים בסעודה בר"ה ובין דברי הראשונים שיותר להתענות בו, ואף אין דברי המשנה סותרים את השיטה שמצוה להתענות בר"ה, דפשוט הדבר שלא עלה על הדעת שכולם מצווים להתענות בר"ה, אלא דמי שמתענה מתוך תשובה והכנעה וכונתו לשם שמים מצוה קעביד.

דו"ק בכ"ז כי פשוט הוא.

וחידוש מצינו בראבי"ה (סימן תקל"ד) בביאור מה דמברך שהחיינו על תקיעת שופר אף שכבר בירך זמן בקידוש ליל החג, דברכת הזמן דקידוש הוי מדרבנן אבל ברכה על השופר הוי דאורייתא ולא אתי דרבנן ומוציא דאורייתא.

ויסוד הדבר השתית על מה דאבעיי לן בעירובין (מ' ע"ב) אם מברך זמן בר"ה ויוה"כ, ואף דפשטו דמברך אין זה אלא מדרבנן "דשויהו רבנן כרגל", ומשו"כ אין ברכת הזמן בליל ר"ה אלא מדרבנן, עיי"ש.

ואף שכל דבריו חידוש, דלכאורה פשוט דברכת הזמן לעולם אינה אלא מדרבנן, ובהכרח כונתו דעצם מצות השופר מה"ת ראויה לברכת הזמן, משא"כ ר"ה דמה"ת אינו בכלל רגל ורק רבנן שויהו כרגל.

שמחה בראש השנה ויום הכיפורים

ומ"מ למדנו מדבריו דמצות השמחה בר"ה מדרבנן היא, ושאני משמחת הרגל, ודו"ק.

ד

ויש לעיין אף ביום הכיפורים אם יש בו מצות שמחה ואף דעינוי כתיב בה וחייב כרת על אכילה ושתיה בו ולא שייך בו שמחה בבשר ויין מ"מ אפשר דיש בו מצות שמחה בלב. דהרי כתב הרמב"ם בהל' יו"ט שם דמלבד החיוב במעשים של שמחה כגון בשר ויין ובגדי צבעונים וקליות לתינוקות יש גם מצוה להיות שמח וטוב לב, ואפשר דגם ביוה"כ יש מצוה מסויימת להיות שמח בבחינת "וגילו ברעדה".

וקצת משמע כן מלשון הרמב"ם בפ"ג מהל' חנוכה הלכה ו' "ושמונה עשר יום בשנה מצוה לגמור בהן את ההלל ואלו הן... אבל ראש השנה ויום הכפורים אין בהן הלל לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד לא ימי שמחה יתירה". הרי דאין ימים אלו ימים של שמחה יתירה אבל מצות שמחה יש בהם אלא שאין אומרים את ההלל אלא מתוך שמחה יתירה.

אך באמת אפשר דמשום ר"ה נקט לשון זה אבל ביוה"כ אין מצות שמחה כלל וכמ"ש בספר יראים (סימן רכ"ז) "ויוה"כ אע"פ שהוא בכלל המועדים אינו בכלל שמחה דהא כתיב ביה ועניתם את נפשותיכם". וע"ע במסכת סופרים פרק י"ט ה"ו "ביום הכיפורים אין מזכירין בו יום טוב שאין יום טוב ביום צום", ומשמע דביוה"כ אין מצות שמחה ולא איקרי יום טוב ושאני מראש השנה דאינו יום צום ואיקרי חג, ודו"ק בכ"ז.

ובגוף הסברא הנ"ל דאין מתעניין בר"ה משום דהוי מקרא קודש ביארו האחרונים למה אסור להתענות מה"ת בשבת אף דמצוות עונג שבת אינו אלא מדברי קבלה. וכבר הוכיח הרשב"א בשו"ת (ח"א סימן תרי"ד) דאסור מה"ת להתענות בשבת ממה שכתב הרמב"ם (בפרק א' מהלכות שבועות ה"ו) דהנשבע שלא לאכול בשבת הוי שבועת שוא דאין השבועה חלה לבטל את המצוה הרי דמצוה לאכול בשבת, אך הרשב"א לא כתב בזה טעם ומקור. ובשו"ע הרב (בסימן רמ"ב בקונטרס אחרון סק"א) כתב בזה ב' טעמים: א. משום דכתיב "אכלוהו היום כי שבת היום לה" (שמות ט"ז כ"ה). (וכ"כ גם הפרי מגדים סימן רפ"ח סק"ז). ב. דשבת הוי בכלל מקראי קודש, והנה הסברא

שמחה בראש השנה ויום הכיפורים

הראשונה שייכת רק בשבת. אך סברתו השניה דאסור להתענות בשבת משום דבכלל מקראי קודש הוא שייכת גם בראש השנה כנ"ל. והנחת היסוד דמשום מקראי קודש מצוה לאכול כבר כתבו רש"י (ויקרא כ"ג ל"ה) והרמב"ן (שם כ"ג ב') וספורנו (שם כ"ג כ"ז).

והנה בר"ה (ל"ב ע"ב) איתא "אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בר"ה וביוה"כ אמר להם אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה". והנה אין אומרים שירה והלל אלא בשעת שמחה ולכאורה יש ראיה משאלת המלאכים דגם בר"ה ויוה"כ הוי ימי שמחה דאל"ה למה יאמרו שירה, אך נראה לשיטת הראשונים דאין מצות שמחה נוהגת בר"ה, דזה באמת מה שהשיב הקב"ה דבזמן שספרי חיים ומתים פתוחים אין זה זמן שמחה, ולמ"ד דיש מצות שמחה בר"ה כונת התשובה היא דאף דבאמת מן הראוי היה לומר שירה מ"מ אי אפשר לומר שירה מאימת יום הדין.

אך כבר דייקנו לעיל מלשון הרמב"ם בהלכה זו דבאמת יש מצות שמחה בר"ה ויוה"כ, אך מ"מ אין בהם שמחה יתירה, ודו"ק בכ"ז.

אמנם פירוש אחר בדבריהם למדתי משו"ת הרשב"א (חלק א' סימן י"ח) וז"ל:

"וכן אין מברכין על מיתות בית דין לפי שהשם יתברך חס על בריותיו ואינו חפץ במיתתן של רשעים ולפיכך אין מברכין עליהן. וכענין שאמרו שאין אומרין הלל בראש השנה מפני שהוא יום הדין. וכדאמרנו באין מפסיקין בקללות לפי שאין אומרין ברכה על הפורענות".

ונראה כונתו דכיון שהימים ימי דין ומשפט המה והרשעים נכתבים ונחתמים למיתתה, לא ניח"ל שיאמרו שירה כמו שאמר הקב"ה למלאכ"ש בזמן קריעת י"ס מעשי ידי טובעין בים וכו'.

וכך ראיתי בפרישה (ריש סימן תקפ"ד אות א'):

"וספרי מתים לפנינו נפתחים כמו שאמרו ז"ל (מגילה י' ע"ב) בפסח מעשי ידי תבעו בים וכו' אף שהיו רשעים כביכול כך פירושו כאן שכמעט אין דעת הקב"ה נוחה בשירה מפני צער שמעשי ידיו עומדין בדין אף שהרשעים ימותו ולא הצדיקים".

שמחה בראש השנה ויום הכיפורים

הרי לן שתי דרכים שונות בביאור דברי הגמ' למה אין אומרים הלל בר"ה ויוה"כ.

אמנם בדברי הראשונים שם מבואר דלא בר"ה בלבד נחלקו אלא אף בשבת שובה, ובשבת אין לפרש כדרכנו דבשבת לא מצינו שמצוה על האדם להיות שמח וטוב לב, ובאמת לא מצינו בשבת מצות שמחה אלא מצות עונג, ובדברי קבלה נצטוינו "וקראת לשבת עונג", ושוב צ"ב במה נחלקו אם מותר להתענות בש"ש.

וביותר יש לעיין בזה דמפשטות דברי הראשונים משמע דאין כאן שני דינים, אחד לשבת ואחד לר"ה, אלא היינו טעמא דשבת והיינו טעמא דר"ה, ובחדא מחתא מחתינן להו.

ומשום כ"ז נראה דיש מן הראשונים שנקטו דכל שמתענה משום תשובה וכפרה אין בזה עבירה כלל, וכמו שאמרו בתענית חלום, דזה עונג דידיה, וכלשון בעה"מ (פסחים ס"ח ע"ב) דאין זה תענית כלל ורשאי אדם לבטל מצוות השמחה והעונג כאשר כונתו לכפר עון ופשע ולזכות בסליחה וכפרה.

אך ידועה שיטת מהרי"ל (הל' יו"ט אות מ"ו) דאין מתענין תענית אלא בשבת בלבד משום דזה עונג שלו, אבל ביו"ט שיש בו מצות שמחה אסור להתענות, ולפי"ז שאני ר"ה משבת, והב"ח (או"ח סי' תקצ"ז) כתב דאין הלכה כמהרי"ל ונהגו להתענות תענית חלום אף ביו"ט.

ודו"ק בכ"ז.

ה

והנה ידועים דברי האריה"ק בשער הכוונות (ר"ה דרוש א' דף צ' ע"ג) דיש להתענות ולשוב בתשובה בעשרת הימים דעשי"ת (מלבד שני ימים של ר"ה ושבת שובה), וע"י כל אחד מן הימים האלה יש בידו לתקן את אותו היום מימות השבוע בכל השנה כולה מכל פגם ודופי, וז"ל:

"עוד יחוד ג' והוא בעשי"ת א"ל ה"ר משה גאלאנטי ששמע ממוז"ל שאם האדם יתענה בז' ימים שבין ר"ה ליוה"כ ויעשה בהם תשובה גמורה כל יום מהם מכפר על כל העוונות שחטא כל ימיו ביום שכיזצ"ב. כיצד הרי שחל יום א' של ז' ימי תשובה הנז'

שמחה בראש השנה ויום הכיפורים

ביום א' של השבוע והתענה בו ועשה תשובה בו הנה הוא מכפר על כל עבירות שעשה האיש ההוא בכל ימיו ביום א' שבכל שבוע מכל ימי חייו, ואם התענה ועשה תשובה בכל ז' הימים ההם יתכפרו לו כל עונותיו שעשה כל ימיו".

ומוכח גם מדבריו לכאורה דמצוה להתענות בשבת שובה שהרי כתב די' להתענות את שבעת הימים.

אך באמת נראה דאין מזה ראייה, שהרי ביותר יש לתמוה על דבריו, דכי יתענה בערב יוה"כ והלא מצוה מפורשת שיאכל ביום הזה, וי"א דהוי אף מצוה דאורייתא (עיין מנחת אשר מועדים ח"א סי' י"ג), וע"כ צ"ל דלאו דוקא קאמר שיתענה בכל יום, אלא יתענה באותן הימים שראוי להתענות בהם, ובשאר הימים שאין להתענות בהם ישוב בתשובה, וא"כ ה"ה לגבי שבת.

וביערות דבש (ח"א דרוש א') כתב מדעתא דנפשיה דע"י תשובה ומע"ט בשבעת הימים בעשי"ת מתקן את מה שפגם בכל ימות השנה, ולא הזכיר שיש להתענות באותן הימים. ולענ"ד רחוק לומר שלא ידע את מה שכתוב בשער הכוונות, ומסתבר טפי שלא הזכיר את מקור הדברים משום שידועים היו לכל.

ואם כנים דברינו, נראה גם מדבריו דאין כונת האר"י דוקא לתענית אלא עיקר הדברים בטוהר לבב בתשובה ומע"ט.

ודו"ק בכ"ז.

לשמוע אל הרינה ואל התפילה

לשמוע אל הרינה ואל התפילה

הן טעמים רבים נאמרו בביאור מנהגנו להתחיל באמירת הסליחות במוצאי שבת קודש בין אם ימי הסליחות מעטים או רבים. וטעם מחודש כתב בזה בלקט יושר (עמוד 114):

”לכך טוב להתחיל מיד ביום א' כי העם שמחים מחמת מצות התורה שהם לומדים בשבת, וגם מחמת עונג שבת ואמרינן בגמרא (שבת ל' ע"ב) שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה של מצוה, לכן טוב להתחיל להתפלל מתוך שמחה של מצוה, וגם הפייט התחיל במוצאי מנוחה”.

ודבריו חידוש לכאורה, דהלא בעומק תודעתנו נחרתו הסליחות בצפורן שמיר של אימת יום הדין, ביראה ופחד אומרים אנו סליחות אלה. והנה חידוש הלקט יושר שצריך לומר את הסליחות בשמחה ומשו"כ מתחילים אנו במוצאי שבת כיון שעדיין שמחת השבת אופפת אותנו.

אך באמת נאים הדברים ומתיישבים על הלב, דכבר כתב רבינו יונה החסיד בפירושו למסכת ברכות (כ"א ע"א מדפי הרי"ף):

”וגילו ברעדה במקום גילה שם תהא רעדה טעם הדבר כדי שלא ימשך מתוך השמחה לתענוגי העולם וישכח עניני הבורא על כן צריך לערבב זה עם זה כדי שיהיה על הקו הממוצע ופשטיה דקרא כך הוא שאע"פ שאצל בשר ודם היראה והשמחה הם דבר והפכו שבשעה שהאדם מפחד מזולתו הוא עומד נרתע ודואג אבל הקב"ה איננו כן אדרבה כשהאדם מתבונן בגדולתו וירא מפניו ישמח ויגיל באותה יראה מפני שבאמצעיתה מתעורר לקיים המצות ושש ונעלה בקיומה שיודע כי שכרו אתו ופעולתו לפניו ועל שמחה כזו תמצא שאמר בפסוק אחד עבדו את ה' ביראה וגו' ובפסוק אחר עבדו את ה' בשמחה ר"ל תעבדו את ה' ביראה ובאותו

לשמוע אל הרינה ואל התפילה

היראה תשמחו ותגילו בה כמו שאמרנו ואע"פ ששמחה אחרת אסורה כמו שהוזכר למעלה שמחה זו מותרת ומחוייבת כענין שנא' תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב וגו'".

הרי דאין כל סתירה בין יראה לשמחה אלא משלימים הן זו את זו וכגודל היראה גודל השמחה, והוא שאמר הכתוב (תהלים ב' י"א) "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה".

וזה שמצינו בדברי הנביא (נחמיה ח' י') "לכו אכלו משמנים שתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו, אל תעצבו, חדות ה' היא מעוזכם". על אף שיום זה יום הדין הוא חדות ה' היא מעוזכם, והשמחה מלווה את היראה.

וכבר נתבאר במק"א (עיין מנחת אשר שיחות על המועדים ח"א מאמר כ"ב) דזה ענין התקיעה והתרועה. התקיעה מבטאת שמחה, וכדמצינו בחצוצרות "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם" (במדבר י' י'), בעוד התרועה היא קול של דאגה, פחד ושברון לב, וכדכתיב "והיה כי תבא מלחמה על ארצכם והרעותם" (שם י' ט'), עי"ש.

והוא שאומרים אנו בסליחות דיום ראשון "במוצאי מנוחה קדמנוך תחלה... לשמוע אל הרינה ואל התפלה". רינה לשון שיר של שמחה היא וכמבואר בזכריה (פרק ב' י"ד) "רני ושמחי בת ציון". הרינה והתפילה, השמחה והחרדה כרוכות ירדו מן השמים בימי הדין והרחמים.

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

